

1. Wat is dyslexie

De *Gezondheidsraad* probeerde jaren geleden tot nationale overeenstemming te komen door een globale omschrijving op te stellen waarin iedereen zich zou moeten kunnen vinden. "*De commissie spreekt van dyslexie wanneer de automatisering van woordidentificatie (lezen) en/of schriftbeeldvorming (spellen) zich niet, dan wel zeer onvolledig of moeizaam ontwikkelt*".

Onze school houdt rekening met deze kenmerken van dyslexie:

- 1) Automatiseringsproblemen bij onthouden, inprenten, woordvinding, lezen en spellen.
- 2) Deze problemen zijn moeilijk te behandelen en verdwijnen nooit helemaal.
- 3) Naarmate het kind ouder wordt is er een accentverschuiving in de problemen van lezen naar spellen.
- 4) Bij dyslectische leerlingen wordt heel vaak dyslexie in de familie aangetroffen.
- 5) De problemen zijn niet te herleiden tot andere problemen of stoornissen.

2. Van signaleren tot individueel handelingsplan (IHP): de procedures binnen onze school

Wij hanteren op onze school een zorgstructuur. Hierin staat de gang van zaken uitgewerkt rond alle aspecten van onze leerlingenzorg. Het is een onderdeel van ons schoolplan. Een beschrijving daarvan is te vinden op het intranet. Hierin staat ook uitgewerkt wat er precies van de groepsleerkrachten wordt verwacht.

Wat betreft het opmerken van mogelijke signalen van (latere) dyslexie is ons beleid als volgt. Alle leerkrachten zijn bekend met signalen die kunnen wijzen op (het ontstaan van) leesproblemen of dyslexie. Per leerjaar bestaat een stappenplan waarin momenten staan beschreven waarin dyslexie gesignaleerd zou kunnen worden. *Deze stappenplannen staan in de bijlage*. Zodra een leerkracht iets opvalt aan het gedrag of de werkjes van een kind kan hij of zij gedurende een periode van enkele weken meer gericht gaan observeren. Als er duidelijk sprake lijkt te zijn van signalen besluit de leerkracht het kind extra te begeleiden. De groepsleerkrachten zijn in staat om deze hulp zelfstandig op te zetten en uit te voeren. Eventueel wordt een collega geconsulteerd. Als na een periode van 6 weken blijkt dat de problemen dieper liggen wordt de leerling ingebracht bij de I.B. (Interne begeleiding). Tevens worden de ouders op de hoogte gesteld. De I.B. kan verschillende stappen ondernemen:

- Een uitvoerig gesprek met de ouders om zoveel mogelijk informatie te verstrekken over het dyslexiebeleid op Balans en verwijzing naar het protocol op het intranet.
- Observaties in de klas.
- Individueel onderzoek op school dat bestaat uit een 0-meting waarbij enkele leestesten en een Spellingtest worden afgenomen, gevolgd door een half jaar oefenen en een 1-meting bestaande uit dezelfde testen. Aan de hand van deze resultaten komt een kind al dan niet in aanmerking voor een handelingsplan dyslexie.
- Aanmelding voor individueel onderzoek bij een externe instantie. (wanneer sprake is van Handelingsverlegenheid)
- Adviezen geven aan de groepsleerkracht (en verwijzen naar dyslexieprotocol op intranet)
- Een individueel handelingsplan opstellen (i.h.p.)
- Als ouders een dyslexieverklaring wensen, hen doorverwijzen naar externe instanties waar de School positieve ervaring mee heeft. (kosten zijn niet op school te verhalen) Indien een externe Instantie een handelingsplan opstelt wordt dit door school zo goed mogelijk ondersteund.

3. Samenwerking met ouders en externe instanties bij signalering en onderzoek

Onze school gaat uit van een *gedeelde verantwoordelijkheid* wat betreft de leerlingenzorg. In dat kader is samenwerking en informatie-uitwisseling met de ouders onmisbaar. Alle informatie over een leerling wordt in de 'Zorgmanager' gezet.

Onze school heeft de procedures met betrekking tot de zorgstructuur beschreven in het zorgplan. Wij hanteren in dit kader de volgende middelen:

- Een vragenlijst bij schoolintrede.
- De ouders worden verwittigd bij het opnemen van hun kind in een groepsplan.
- Zij krijgen informatie, tips en eventueel verwijzingen naar externe instanties.
- Met de ouders vindt een uitvoerig intakegesprek plaats wanneer hun kind wordt aangemeld voor een intern onderzoek. De informatie van de ouders over de achtergronden van hun kind worden beschouwd als een onmisbaar onderdeel van het diagnostisch onderzoek.
- Hetzelfde geldt bij een mogelijke aanmelding voor een extern onderzoek. In beide gevallen is formele toestemming van de ouders nodig.
- De ouders wordt actieve medewerking gevraagd bij de uitvoering van een I.H.P. (individueel handlings plan).
- Met de ouders vinden regelmatige evaluatiegesprekken plaats met betrekking tot de voortgang van het I.H.P.
- Met externe instanties zoals onderzoeksbureaus, samenwerkingsverbanden, zelfstandig gevestigde remedial teachers, logopedisten e.d. wordt regelmatig overlegd.
- De school werkt met verschillende instanties samen op het gebied van advies, coaching, consultatie en deskundigheidsbevordering. (H.C.O., S.B.O. Het Avontuur, IWAL)

4. Criteria voor signalering en (vermoeden van) dyslexie

Algemene werkwijze bij signaleren

Op onze school gaan we in de eerste plaats uit van het vakmanschap en de kennis van de groepsleerkrachten. Zij gaan dagelijks met de kinderen om, zien hun werkjes en kunnen tal van waarnemingen verzamelen. Wij zien het leerlingvolgsysteem meer als een onderbouwing achteraf dan een criterium waarop wij moeten wachten. Wij proberen vroegtijdig te signaleren, bij voorkeur in groep 1-2-3.

De *volgorde* bij het signaleren is op onze school:

1. Gegevens uit een vragenlijst bij schoolintrede.
2. Observaties in de klas met betrekking tot werkhouding, leerbaarheid, onthouden, automatiseren, interesse in activiteiten die met taal, geletterdheid en lezen te maken hebben. Deze gegevens worden door leerkracht en Intern begeleider besproken.
3. Analyses van signaleringslijsten en methodegebonden toetsen.
4. Analyses van toetsen uit het leerlingvolgsysteem.

Signalen in groep 1-2¹

1. Gebrekkige woordenschat *in vergelijking tot leeftijdgenootjes en kinderen met gelijksortige etnische achtergronden*².

¹ In bijlage 1 is voor elke leeftijdsgroep een gedetailleerde overzicht van mogelijke signalen opgenomen.

2. Woordvindingsproblemen, problemen met het snel ophalen en benoemen van eenvoudige informatie zoals namen van kleuren en cijfers, namen van kinderen in de klas, dagen van de week. Kortom: informatie waarover kinderen van die leeftijd en dat ontwikkelingsniveau meestal beschikken.
3. Problemen met rijmen en met fonemisch bewustzijn (klankpositie bepalen en auditieve synthese).
4. Weinig interesse in beginnende geletterdheid, weinig letters onthouden (minder dan 8 letters eind groep 2), niet vaak uit zichzelf krabbels maken, 'schrijven' bij een tekening e.d.

5. Basisvoorzieningen in onze school: reguliere methoden, speciale methoden, didactische en compenserende hulpmiddelen

Hulp bij dyslexie is niet principieel anders dan hulp aan andere zwakke lezers. Er wordt in de eerste plaats gewerkt met de voorzieningen die onze reguliere taal-, lees- en spellingmethoden bieden. Bij de aanschaf van nieuwe methoden letten wij o.a. op de aanwezigheid van een goed genormeerd toetsstelsel met verwijzingen naar gemakkelijke toegankelijke remediëringstof.

Het *individuele handelingsplan* (zie hoofdstuk 7) kan voorschrijven dat daarnaast gebruik wordt gemaakt van delen uit speciale methoden en computerprogramma's. Speciale methoden waarover onze school beschikt zijn ondergebracht in de Orthotheek. Iedere leerkracht kan zijn R.T.-er inschakelen. De R.T.-er is op de hoogte van hetgeen in de Orthotheek te vinden is en kan zelfstandig de nodige oefenstof in de programma's opzoeken en aanbieden.

De school werkt aan een luister CITO toets op alle vakken met veel tekst, waarvan de dyslectische kinderen gebruik mogen maken. Ieder jaar komt er een vak bij dat als luister toets aanwezig is.

De Entree toets in groep 7 en de eind CITO toets in groep 8 worden bij dyslectische kinderen met een C.D. afgenomen.

De school heeft bovendien een lijst gemaakt van *voor iedereen geldende speciale didactische en compenserende maatregelen*. Iedere groepsleerkracht wordt geacht actief van deze lijst gebruik te maken.

(Deze lijst staat beschreven in bijlage 2)

6. Hulp in de klas

De hulp in de klas wordt gegeven door de groepsleerkracht. Alleen in overleg met de IB kunnen sommige onderdelen van het individuele handelingsplan (I.H.P.) door een ander dan de groepsleerkracht worden begeleid.

Alle groepsleerkrachten van onze school hebben hun klassenorganisatie zodanig ingericht dat het geven van extra hulp mogelijk wordt gemaakt. Ook zijn zij in staat om de hulp op basis van een *groepsplan* zelfstandig te organiseren en uit te voeren.

De hulp in de vorm van extra instructie en begeleiding bij de inoefening vindt plaats aan de instructietafel. Daarnaast is er zelfstandige verwerking en werken aan groepsopdrachten.

Iedere groepsleerkracht organiseert zijn rooster zodanig dat er drie keer in de week met groepjes (of individueel) aan de instructietafel gewerkt kan worden. Hiertoe wordt door de groepsleerkracht een weekrooster opgesteld. Een overzicht van alle extra hulp aan zwakke leerlingen wordt gemaakt in de vorm van een *groepsplan (bijlage 1)*.

Bij dyslectische leerlingen gaat het dus om twee vormen van begeleiding:

1. De hulp in het kader van de basisvoorzieningen (zie hoofdstuk 5). Bijvoorbeeld: vóór-instructie, verlengde instructie, herhaling, individuele instructie en oefening en andere speciale basisvoorzieningen.
2. De speciale hulp op maat die in het IHP (individueel handelingsplan) wordt uitgewerkt.

7. Het individuele handelingsplan (I.H.P.) als aanvulling op de basisvoorzieningen, de rol van de ouders en in- of externe RT.

Het I.H.P. wordt opgesteld door de I.B., in overleg met de groepsleerkracht. Indien er diagnostisch onderzoek is gedaan door een externe instantie zal er veelal aan het onderzoeksverslag een I.H.P. zijn verbonden.

Het I.H.P. veronderstelt dat er ook hulp wordt gegeven *vanuit de basisvoorzieningen* (hoofdstuk 5) die dan ook niet (uitvoerig) in het IHP worden vermeld.

Het I.H.P. werkt de begeleiding uit die de onderzoeksgegevens indiceren. Het onderzoek mondt uit in een aantal genummerde conclusies. Deze conclusies worden omgezet in (genummerde) actiepunten. De actiepunten worden omgezet in concrete doelen (concreet, meetbaar, tijdgebonden) en per doel wordt aangegeven hoe, wanneer en door wie daaraan wordt gewerkt.

Hierbij wordt, op basis van overleg met alle betrokkenen, dus met inbegrip van de ouders, een taakverdeling geformuleerd.

Tenslotte geeft het I.H.P. aan wanneer en op welke wijze het te bereiken doel wordt geëvalueerd /getoetst.

Het I.H.P. wordt door de ouders voor gezien ondertekend en meegegeven. Er wordt een datum afgesproken voor een evaluatiegesprek. Tijdens dat gesprek wordt door alle betrokkenen nagegaan wat er van de afgesproken hulp terecht is gekomen, op welke punten er van het I.H.P. is afgeweken, wat er geleerd is door de betrokkenen van de gegeven begeleiding en hoe er verder wordt gegaan.

Interne en externe leerhulp (R.T.)

Onze school heeft beperkte mogelijkheden voor hulp buiten de klas. Dat betekent dat een deel van de hulp door de groepsleerkracht gegeven wordt, in overleg met de I.B. Deze hulp is met name gericht op het beperken van de belemmerende factor dyslexie tijdens de andere vakken. Er wordt extra aandacht en hulp gegeven wat betreft lezen en spellen maar van "training" is geen sprake. Daarvoor adviseren wij ouders om een particuliere instantie in te schakelen. De R.T. buiten de klas is wel gericht op "training" van lezen en spellen. Dit kan over het algemeen maar een deel van het jaar plaatsvinden aangezien er ook gekozen kan

worden voor R.T. buiten de klas op andere vakgebieden. Bij R.T. buiten de klas en R.T. buiten de school stelt onze school zich op het standpunt dat deze hulp altijd in het verlengde moet liggen voor hetgeen er op basis van het I.H.P. in de klas gebeurt. Wij zorgen voor een nauwe samenwerking en taakverdeling tussen de hulp binnen de klas en die daarbuiten. Als de ouders besluiten om particuliere R.T. of logopedie aan te vragen gaan wij als school ervan uit dat deze externe behandelaar met ons in overleg treedt en bereid is om samen te werken.

Onze school kan desgewenst aan de ouders namen doorgeven van zelfstandig gevestigde remedial teachers waarvan wij weten dat ze bevoegd zijn en bereid zijn om met de school samen te werken.

8. Wanneer een extern onderzoek, wie betaalt voor een dyslexieverklaring?

Of door onze school onderzoek wordt aangevraagd bij een extern bureau is van verschillende factoren afhankelijk:

- ✚ De expertise die binnen de school aanwezig is. Degene die onderzoek doet moet beschikken over voldoende en eigentijdse kennis van dyslexie en de diagnostiek daarvan en in staat zijn een goed I.H.P. op te stellen.
- ✚ De concrete mogelijkheden (tijd, personeel) die beschikbaar zijn.
- ✚ De aard van de problematiek; bij complexe problemen is soms extern onderzoek nodig.

Bij een intern onderzoek kunnen wij een (ernstig) vermoeden van dyslexie uitspreken en in het verslag vastleggen. Voor de noodzakelijke hulp maakt het niet uit of het om een 'officiële' diagnose gaat.

Een dyslexieverklaring kan nuttig zijn i.v.m. compensatie en hulp in het voortgezet onderwijs. Voor de basisschool heeft een dergelijke verklaring geen toegevoegde waarde. Onze school kan met de ouders overleggen of een extern dyslexieonderzoek met het oog op het verkrijgen van een dyslexieverklaring wenselijk is en wie dat zal betalen. Wij vinden dit in principe een zaak van de ouders maar wij kunnen in een heel beperkt aantal gevallen als school opdracht geven voor dyslexieonderzoek.

9. Professionalisering

Onze school wil het geven van extra hulp en remedial teaching in de klas bevorderen. Daar is veel voor nodig. We zijn er niet met het formuleren van een zorgplan en een dyslexiebeleid. We kunnen niet zo maar aan de groepsleerkrachten zeggen 'vanaf maandag geef je R.T. in de klas'. Er is voor het geven van gespecialiseerde hulp veel kennis, ervaring en materiaal nodig. Daarom proberen wij voortdurend het vakbekwaamheidsniveau van iedereen te vergroten en waar mogelijk te werken met specialisten op verschillende gebieden. In het kader van het personeelsbeleid is er een algemeen professionaliseringsbeleid geformuleerd. We kunnen een onderscheid maken tussen *individuele* en *teamgerichte* professionalisering.

Bij individuele verzoeken om nascholing wordt bekeken of dit past in het persoonlijk competentieprofiel van de betrokken leerkracht en in de behoeften van de schoolorganisatie. Leerkrachten die hebben laten weten dat zij zich willen bekwamen als leesspecialist zullen uiteraard hun scholingswensen vooral daarop richten.

De directie van onze school stelt in overleg met de interne begeleiding een teamgericht scholingsbeleid op, dat aansluit bij de vernieuwingen die in een bepaalde periode gaande zijn. Wij doen een beroep op externe bureaus om deze scholing te presenteren waarbij wij letten op: directe aansluiting op onze behoeften en gebleken deskundigheid en meerwaarde van de docenten.

Professionaliseringsplan

In het komende schooljaar 2008-2009 staat een cursus voor leesspecialist gepland voor drie leerkrachten en beide intern begeleiders.

De intern begeleiders van Balans volgen gedurende dit schooljaar 6 bijeenkomsten handlingsgericht werken binnen het samenwerkingsverband wat ten goede komt aan het maken en uitvoeren van het I.H.P.